

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. I.

V Ljubljani, 1. januarja 1884. l.

XXIV. leto.

V novo leto.

„Navadile so bútare se pleča.“

Prešerin.

Dan beži za dnevom, in letom se naglo umikajo leta. — Ko je „Učiteljski Tovariš“ leta 1861. prvokrat zagledal beli dan, rekel je: „Obsijalo me je zlato solnce novega leta, in srčno želim, da bi me greli tudi ljubeznjivi žarki naših bratov, prijateljev in vseh domoljubnih Slovencev! Rodile so me okoliščine novega časa, in Bog daj, da bi mi tudi ugodne bile in me živile!“ — Da se je ta njegova prva želja koliko toliko veselo izpolnovala, kaže to, da naš list z današnjim dnevom začénja svoje štiriindvajseto leto. Doživel je pri svojem trudapolnem delu res mnogo veselih dni, a prestal pa je tudi nemilih mu in britkih časov. Če pogledamo nazaj na triindvajsetletno delovanje „Učiteljskega Tovariša“, lahko ponosno rečemo, da nismo delali brez uspeha. Pred nekaj časom bilo je še malo pravih prijateljev domače šole in domoljubnih učiteljev; a danes je drugače. Národna zavest povrača se zopet v pouk in vzgojo, iz katere jo je tujstvo odganjalo, ter ustvarja učilnice, kakoršnih nam je edino treba za obrazovanje našega milega národa. In da smo toliko napredovali, pripomogel je k temu kolikor toliko tudi naš list „Učiteljski Tovariš“. A ne smemo se še zadovoljevati s tem, kar smo dosegli; mnogo nas čaka še dela na domačem šolskem polji. Treba bode zdanje poučevanje uravnati po večletnih izkušnjah, treba prenařejati učne črteže, ter učencem in učiteljem preskrbovati potrebnih učnih in pomožnih knjig i. t. d. Delati bomo mogli tedaj še dalje in prav vztrajno in ne-utrúdeno na slovstvenem polji za našo národno šolo in učiteljstvo. Na delo tedaj vsi, komur je mar, da si ohranimo naše težavno pri-

dobljene pravice, in da se naše národno šolstvo in učiteljstvo v pravem národnem duhu dalje razvija in napreduje. Ne bojímo se dela za sveto stvar, ter vztrajajmo neprestano, vsaj „navadijo se bútare pleča“.

S tem voščimo našim dragim tovarišem, sotrudnikom in prijateljem srečno mlado leto!

Ženska vzgoja.*)

(Spisuje Jos. Ciperle.)

„Ni zlató vse svetló.“

Národní pregovor.

Ali menite, dragi bralci, da je dan danes tako lahko zarudeti nekaterim našim krasoticam? Oj ne, in kako lahko se varamo pri naših krasoticah! Koliko moke in koliko rudeče barve pač krije nekaterim njih nežna lica! koliko črne in rumene barve visí na njih obrvih, laséh i. t. d. Ali more tedaj tako pobarvano lice še zarudeti? Ko bi še moglo, ne krasilo bi se z barvo.

Nekdaj so si barvale lica le še sim in tje kake stare device. Svet se jim je nekdam smejal, tem abotnicam. Zdaj se jim ne smejemo več. Ta navada se je užé čisto vko-reninila ne samo pri starih obrazih, ampak tudi mladi obrazci se tù pa tam užé belijo in rudecé na umeten način.

To barvanje obrazev je dospelo užé na tako visoko stopinjo, da je celó izurjenim opazovalcem težko, kmalu izpoznati takov obraz. Zato mladi človek, glej najprvo na lica, in potem na srce svoje izvoljene device. Na oboje je treba pozornemu biti dan danes človeku. Goljufivi so dan danes obrazi; in pobarvan obraz je vedno znak prevarljivega srca, kajti ima le namen prevarati te, da se zagledaš vanj.

In ako še mogó zarudeti naše krasotice, treba je preiskovati, ali zarudé iz prepričanja, ali brez prepričanja. Kajti tudi z zarudenjem se prevari človek premnogokrat. Ni čuda, da matere in odgojiteljice svoje hčere in gojenke sistematično dresirajo na zarudenje. En vzgled. Neka mati pripoveduje v navzočnosti svoje hčere nemoralnično zgodbo. „In ti nisi ne enkrat zarudela pri mojem pripovedovanji?“ se obrne konečno do hčere. „Ali mati, tega mi še niste rekli, da moram tù zarudeti“, odvrne hčerka. — In neka guvernanta zopet pelje svojo gojenko v razstavo, v kateri se kažó slike, mej katerimi so tudi take, ki niso za mladino. In gojenka vsklikne: „Jaz bi vender užé zopet kmalu videla tako sliko, pri kateri mi bodeite zapovedali, da moram zamižati“.

Zarudé nekatere naše krasotice iz mnogih vzrokov: a) zarad lepšega, b) iz nevednosti, c) iz navade, d) na komando, e) po sili, i. t. d.

Gotovo porečeš, draga bralka, da to pretiram, kakor je užé sploh moja navada. Čuden človek je ta C....., kar nič dobrega ne vidi na nas. — Tako bodeš gotovo rekla. Ali vedi, da si ti jako razvajena. Stoletja in stoletja so te opevali pesniki, slavili te, povzdigovali te; in ti, kako si se obnašala ti? V zahvalo si jim bila le kriva, da ubožci niso mogli spati domá. Videla si obdelovati njih lica, kako jim je bilo veselje tuje, i. t. d. In ti si se k večemu zadrla nad nje: „Dohtar, ti jezični dohtar, kaj postopaš ti za mano?“ To tudi ni bilo lepo od tebe. Ali pesniki, te krotke dušice, so ti za vse te neuljudnosti

*) Glej lanskega „Učit. Tov.“ na str. 371.!

miloglasno voščili: „Sladko spavaj, ljubica“! ali celó: „Nezvesta bodi zdrava, — sto tebi sreč želim“. Vidiš s tacimi in enacimi nagovori so te pesniki čisto razvadili. Ti si jih brala, in — le nikar ne ugovarjaj! — želela si tudi sebi, da bi te opeval tudi takó kakov pesnik. In zdaj pride nekov pedagog, ter ti začne stavljati pred oči tvoje naopake. Lehko rečeš: „Oj, ta človek nima ne trohice poezije v sebi, ta človek je ves suhoparnež“.

Jezikove opómnje. *)

Oj siromak, v srcé se smiliš slovenski mi jezik,
Kaj počnejo s tebój naši pisatelji vprek!
Na Prokrustovo te razpénjajo posteljo kruto,
Da ti udje, kosti pokajo, stokajo: joj!

Dunajske elegije, III.

I.

Ta in oni se bode morebiti še spominjal tistih „Pogovorov“ iz „Zvona“ (1879. l.), v katerih je g. Stritar takó živo in resnično naslikal naše jezikove zmešnjave, ter konečno krepko poudarjal potrebo enotnega knjižnega jezika. A kak uspeh so imeli njegovi opomini in nasvétí? Od tistega časa pa do danes preteklo je nad štiri dolgih let, a dozdej niso se naše jezikove razmere niti za las zboljšale. Vse je ostalo pri starem; kar se je vender v tem dolgem času izpremenilo na našem jeziku, obrnilo se je prej na slabše, nego na boljše.

„Kolikor glav, toliko pisav!“ Vsak slovensk časopis imá svoje jezikove posebnosti, po katerih se njegova pisava razločuje od óne v drugih listih; kar je v enem pravilno, to je v drugem naopačno. Da, še več. Niti dva pisatelja ne pišeta povsem enega in istega jezika, in celó eden in isti pisatelj si je večkrat v pisavi nedosleden. Ni, nij, nej, né; Preširen, Prešeren; že, užé, vže; brati, čitati (oboje za eden in isti pojem) i. t. d.

Kje naj iščemo vzrokov tej prikazni? Odgovor: Slovenci nimamo niti enotne slovnice, niti enotne terminologije. Od kod je zopet to? To prihaja od tod, ker so naši učeni jezikoslovci mej sebój nesložni. Vsak uči in razlaga jezik po svoje. Iz te njih nesloge pa se izcimljajo tiste škodljive stranke in strančice, katerih imamo še zdaj — več ko zadosti! Mnogo pa je tem razmeram krivo tudi to, ker sme pri nas vsak biti jezikoslovec; preveč samovoljno sme vsak z našim jezikom delati ter na njem prenaresjati, kar in kolikor se mu ljubi!

Kakó naj se nepristransk Slovenec v teh zmešnjavah spozná? Za kom naj potegne? Za katero slovnico in pisavo naj se odloči?!

Sicer najbolje bode, ako g. Stritar-jev spis, vsaj v glavnih potezah, tukaj vnovič priobčim.

„Naš jezik ni imel mirú in pokoja. Jezikoslovci — in pri nas je vsak tretji človek jezikoslovec — spravili so se nadenj; obdelovali so ga na vse kriplje in ugnetalí kakor

Opómnja. Ker je pri Slovencih vsak tretji človek jezikoslovec, naj bode pa še naš gospod dopisnik! Kakor on, tako tudi mi po teh „Jezikovih opómnjah“ nočemo vzbuditi nobenega prepíra; več oči pa več vidi. Marsikatera je bila v „Tov.“ že do dobra razložena. Nekatera se nikakor ne more potrditi; pri nekaterih pak razlika ni še naopaka. V živem jeziku železne doslednosti ni iskati. Ne more se reči, da ima vsak pisatelj, vsak časnik svojo slovnico. Ako dopisnik méni, da imajo vsi Nemci edino pisavo, se moti; še profesorjem dela nemška pisava preglavico, nikar že učencem ali začetenikom. V pisanji treba se je časih ozirati na ljudstvo, časih na učene in omikane, časih na bližnje sosede ali na slovansko vzajemnost. Kateri mnogo pisarijo slovénski, so natančnejši v bistvenih stvaréh, bolj prijenljivi pa v nebstvenih itd. itd.

Uredništvo.

testo, takó, da je imel skoraj vsako leto drugo lice (ali je mar zdaj kaj boljše?); dobili smo tisti baš, stoprv in nego; nij, nej in né; živnije, živalij, hiža i. t. d., i. t. d. Kakor krtje glist iskali so starih besed in oblik, in kar je kateri našel v svojej modrosti in učenosti, hitro na prodaj! In pisatelji — kedó bo prej! — vsi za njim. To je bil razvoj, to je bilo napredovanje! — kar je bilo lani še sveta resnica, to se je letos zamétalo. Uboga slovenščina bila je predmet, na katerem je vsak poskušaval in izkazoval svojo učenost; ž njo se je vse smelo, kakor s podganami in privajenimi zajčki, katere imajo učenjaki za grde „vivisekcije“ . . . Drugi národi so imeli svoje nove ideje, iznajdbe; mi svoje vedno nove oblike in besede.

In kaj je vsemu temu nasledek? Da dandanes nimamo slovenskega jezika, enotnega slovenskega jezika. Dva časnika, dva pisatelja ne pišeta enako. Kaj pravim? Isti pisatelj piše danes takó, jutri takó . . . Kakó moremo po pameti zahtevati, da naj se vsak človek vedno in vedno jezika uči? Komaj se je privadil te in te novoskovane besede, te nove oblike, že jo je izpodrinila druga! Še človek, ki se je nekoliko učil, mora tû pa tam ugibati, ko bere slovenske liste in knjige, kaj pomeni ta in óna beseda, kaj hoče s to čudno zavijačo reči učeni ali na pol učeni pisatelj. Poskusi, beri dva, tri slovenske liste zaporedoma od konca do kraja, nekako čudno se ti bode začelo mešati po glavi, kakor da bi se ti bližala — morska bolezen . . .

Ali se torej ustavljam napredovanju v jeziku, hočem li, da pišimo še danes, kakor se je pisalo pred tridesetimi leti? Bog ne daj! Napredka, razvoja je treba povsod, tudi v našem jeziku. Trebiti je bilo treba iz njega, kar je očitno napačnega, grde, tuje besede nadomestovati z domačimi; čistiti je bilo treba jezik, gladiti in bogatiti; kovati je bilo treba tudi novih besed novim pojmom. Ali vse to je bilo treba delati polagoma, zmerno, s pametjo. Pri nas se je vse pre naglilo in jezik je predelaval, kdor je utegnil, vsak po svojih načelih, časih pa tudi braz načel . . . Imamo pa tudi móž, ki so korenito izobraženi, učeni jezikoslovci, poklicani, da nam pospešujejo jezikov razvoj po njegovih zakonih, a ti poslušajo samo svojo bistrournost brez ozira na življenje, na dejanske potrebe; pregloboko nam orjejo in v svojej gorečnosti nam potrebiijo in izmečejo s plevelom vred mnogo dobro rastlino. Brez potrebe nam vrivajo stare (jaz bi še dostavil: in mnogo nove, umetne) besede in oblike, katerih poprijeti se nam ni moči. Njih delovanje je predoktrinarno, zatorej neplodno, da mnogokrat celó škodljivo . . .

Da takó, kakor dozdam, ne moremo in ne smemo dalje delati sè slovenskim jezikom, da je skrajni (to je g. Stritar rekel že pred štirimi leti!) čas, kreniti na drugo, boljšo pot, ako nečemo, da gre vse narazen, da izgubimo še to, kar smo si s tolikim trudom pridobili in priborili, da se mora nekaj storiti, ako hočemo svojemu jeziku, svojej književnosti zagotoviti obstoj, — to je, meni vsaj, dognana, jasna resnica . . . Složno nam je treba delati, po istih zakonih, da si ustvarimo pravi, enoten slovenski jezik!“

Nekoliko izrekov Bóris Miránovih.

(Nabral in uredil A. Gradišnik.)

Uvodna opómnja.

Kdó izmej razumnikov slovenskih ne bi znal za duhovitéga lirika Bóris Mirána, za veččega kritika in mičnega pripovedovalca Josipa Stritarja? — Ta móž je upravljalne važnosti v novejšej našej književnosti. S časom, ko je on na Dunaji jel izdajati sloveč svoj „Zvon“, pričela se je našemu slovstvu — rekel bi — nova dôba. Oni, ki bode našemu národu spisal književno zgodovino, océniti bode imel Stritarja ko knji-

ževnika in možá, ki je mnogo, mnogo uplival na lep zdanji razcvit slovenske naše lep-slovnosti.

Stritar ni se bal boja, za svoje ideje, vedno se je možato boril; on nam je prav uzor značajnega možá. Sevéda je moral marsikaj trpeti, ter marsikatero grenko pogoltniti, a dosledno je ostal zvest svojemu idealu, svojim načelom. A ravno ta boj potisnil mu je v roke peró dokaj ostro in uničujoče: šibal in grajal je v svojih „pogovorih“ — literarnih in drugih — vse, kar se mu je graje vredno zdelo, udrihal je po vsem, kar se mu je videlo pogubno in škodljivo naše národnej individuvaliteti in darovitosti ter ni se ustrašil, povedati zmirom gole resnice.

Slovenski učitelj ima sveto nalogo in dolžnost, da si priuči — kolikor možno — svojega roda književnost. Domače pisatelje naj pred vsem pozná, njih umotvore naj pregleduje, na domačem slovstvenem polji naj mu bodo znane vse znatneje cvetice. Ko je dosta upoznal te, potem še le naj zahaja polagoma v tuj log, ter si ondi natrga cvetec, kolikor in katere mu so po všeči. Osobito naj vsak zaveden slovenski učitelj pozná Stritarjeve spise, kateri so pisani prav lepó v milej nam materinščini. Koliko lepih, tehtnih naukov je nagromadenih v njega raznih pogovorih in pesnih! Vsak razumnik bode z veseljem čital njegove lepe spise, ter zasledil v njih kôpo koristnih mu migljajev v dejansko uporabo, — vzlasti pa še učitelj, národni učitelj.

Zbral sem več važnih Stritarjevih izrekov, ter je podajam tù v občo presójo. Vem, da je večina č. bralcev že to vse čitala, a dobra stvar mora se čitati čestokrat, sicer ne zasluži, da se sploh čita. Ti izreki so skoraj za vsem vzeti iz Miránovih pogovorov v raznih letnikih dunajskega „Zvona“; kjer se pa to ni zgodilo, podstavljen je reku vír. Uredil sem je takó, da se nahajajo pod I. tisti, ki se nanašajo na vzgojo in pouk, v obče; pod II. tisti, ki se tičejo jezika in slovstva našega ko sploh našega nár. razvoja; pod III. oni, ki omenjajo rodo- in domoljubja in naposled pod IV. pa so navedeni taki reki, ki so obče poučljivi. Ako bode mala ta zbirka ugajala našemu čitateljstvu, priredim morda še drugo. Te zbirke namen pa je posebno ta, opozoriti č. g. sodruge na B. Mi-rána proizvode ter vnemati je, da se lotijo čitanja njega zanimljivih in poučnih spisov.

Primerneje te zbirke ne morem pričeti nego takó, da jej na čelo postavim naslednje Stritarjeve besede:

„Ako bi se mi posrečilo, da spišem kaj, kar bi z veseljem bralo ljudstvo, kar bi mu ogrevalo in blažilo srce, zadovoljen bi bil; ako bi pa dosegel še to, da bi moje spise mogel sem ter tjà v roko vzeti tudi izobražen človek: potem bi se mi izpolnila zadnja želja: mogel bi se tolažiti, da nisem živel zastonj.“

„Zvon“, I. 1876., letnik II., list 10. v spisu: Mir in sprava.

I.

Delati za mladino, to je vzvišen, svet poklic, za katerega so izvoljeni samo najboljši, najblažji možjé.

Kdor hoče biti dober učitelj, treba mu je, da se zna zamisliti nazaj v svoja mlada leta, kako je bilo, ko je on sedel v šolski klopi, kaj mu je bilo najtežje razumeti, kaj mu je prizadelo največ preglavice, kaj ga je veselilo in kaj mu je bilo neprijetno, dolgočasno.

Primeri se lahko, da v klopi sedí mladič, bistra glavica, ki že zdaj duševno pre-sega svojega učitelja. Ali ti, ki si, ali meniš, da si taka bistra glavica, sedi vender mirno in poslušaj; počakaj, potrpi, saj kdaj pride čas, da okusiš in uživaš sladkost učiteljevanja, čas, ko bodeš imel priliko razlagati svojo modrost in učenost strmeči mladini. Tedaj ti bode moči razsojati, kaj je prijetneje, učiti se ali poučevati. Jaz bi skoraj stavil, da potem, ko bodeš okusil oboje, porečeš: prvo! Zdaj tega še ne moreš verjeti.

Po pravici se o vsaki priliki poudarja, da je mladina upanje naše; naravno je torej, da vsak rodoljub skrbno svoje okó obrača nánjo.

Človek se ni razvil v naravnem ravnotežji in soglasji; za umom mu je zaostalo srce! Kaj je um brez srca! Ravnotežna morata biti, v enaki meri razvita: to je prava človeška omika. Um je storil svoja čuda, zdaj naj svojo stori — srce! „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe“! najlepša beseda, kar jih je bilo govorenih v človeškem jeziku, ta beseda se še ni uresničila; uresniči se naj, in človeštvo bode na vrhuncu svojega razvoja; doseglo bode svoj poklic, svoj namen.

Plemenitost nam bodi gaslo vsakemu záse, plemenitost naj uči, budí, širi mej svojimi brati vsak izmej nas, komur je dano stopiti iz ozkega zasebnega okrožja ter javno delovati in govoriti.

Zvesto opazujoč naše duševno življenje in gibanje, naše namere in prizadeve, vidim, čedalje bolj jasno, da se razvija in širi tudi pri nas, in zlasti pri nas, nek duh, kateri se mi vidi poguben, ako prevlada Materijalizem se širi pri nas, ponosno dviga svojo glavo, svoje lice kaže o belem dnevu in to posebno mej našo mladino. To je žalostno, težko mi je, ali beseda mora na dan. Ako se popači naš mladi rod, kam naj potem stavimo svoje upanje? Ako se že v mladosti, v dobi blagega navdušenja za vse, kar je lepo, plemenito, vzvišeno, smeši vse, kar je bilo človeštvu od nekdaj sveto, kar ga je povzdignilo na zdanjo stopinjo in kar mu edino more zagotoviti vedno lepšo prihodnost — in to je, da rabim eno besedo: idealizem v različnih podobah, vendar bistveno vedno eden in isti — ako se mladina odpové idealizmu, ako nima on več svojega dóma v mladih srcih, kje naj si ga išče!

Naša mladina je po večini premalo idealna, národnost, domoljubje ni ji takó sveta stvar, kakor je bila nekdaj nam . . . Skromnosti živo pogrešamo pri zdanji naši mladini!

Pameten človek — po moji misli — ne more, da bi ne bil skromen, saj on in samo on živo čuti, naj si še tako prizadeva, zadostovati svojim dolžnostim in zahtevam, katere se stavijo poštenemu, izobraženemu in blagemu človeku, kako daleč zaostaje za svojim uzorom. Napihnene so samo puhle glave; ošabni prevzetni so samo ljudje, ki so se nekaj malega naučili, pa menijo, da imajo že vso učenost in vednost v svoji oblasti.

Prava skromnost se prav dobro vjema z nekim pametnim ponosom.

Mladini naši priporočam nekoliko več ukaželja, pridnosti in skromnosti, a ravno toliko menj površnosti, domišljavosti in samosvestja.

Dobrih in slabih kalí prinese človek sè seboj na svet, ta več dobrih, on več slabih, kakor jih je podedoval po svojih roditeljih, dedih in pradedih. Skoraj nepotrebno se mi zdí izrečno poudarjati, da se to mnenje, ki ga vednost uči, izkušnja potrjuje, po polnem vjema z naukom sv. pisma, ki pravi, da je človek po božji podobi ustvarjen, a da je ta božja podoba nekako otemnela v njem po izvirnem grehu.

Otemnelo božjo podobo bolj in bolj oživljati in izraževati v človeku, bolj in bolj podobnega delati ga Bogu, to je naloga odgoji, pravi dosledno vérník; isto, samo z drugimi besedami, zahteva od nje posvetni učenjak (v mislih imam pravega pedagoga), ki trdi, da je odgoji namen „očlovečevati“ človeško stvar, ki je moralno še indiferentna; to je: razvijati in vzobraževati otročjo dušo, da se bliža bolj in bolj uzoru, katerega smo si ustvarili o človeku. Ta človeški uzor je samo drugo imé za ono božjo podobo.

Visoka torej in sveta je odgoje naloga! Vzbujati, razvijati in gojiti v mladi duši dobre, plemenite kalí, slaba, podla nagnjenja zatirati, zaduševati in iztrebljati: to je, kar more in mora prava odgoja.

Ali naj morebiti ljudska šola samo poučuje otroke v branji, pisanji in poštovanji ter nekaterih drugih prvotnih predmetih, podaje jim samo orodje, katero se lahko rabi v slabo kakor v dobro? Če je tako, bilo bi skoraj bolje, da jih zapremo, kar jih imamo, ne pa, da bi z velikimi troškimi še dan na dan družih zidali! Kdo pa naj potem odgojuje mladi ród, če ne šola, ko hiša tako žalostno izpolnuje svojo sveto dolžnost?

Poleg poučevanja naj torej ljudski učitelj tudi odgojuje mladino, odgojuje z besedo in zgledom v šoli in z dobrim berilom, katero ji podaje ali priporoča za dom.

Javnih razmer si ne moremo uravnati po svojih željah, da bi si mogli vsaj učilnice osnovati po svoje! Tudi tega ne moremo: uboga pastorka je slovenščina v naših šolah, gospodinja in gospá je „pisana mati“.

Res je sicer, vsaj meni se tako zdí, da bi se tudi v sedanjih okolišnih in razmerah lahko več storilo za slovenščino, ako bi se vselej in povsod poučevalo s pravim razumom, z ljubeznijo in navdušenjem.

Slovenci imamo do zdaj malo izvirnih knjig za mladino; tudi tù si pomagamo kolikor moremo, s prevodi iz nemškega. Ali tudi prevodov imamo premalo, in še ti, kar jih imamo, niso vsi dobri. Eden ne vé izbrati si za prevod pravega, dobrega izvirnika, drugi ne zna prevajati, tretjemu se pripetí oboje. . . . „Zvonovi“ bralci pač vedó, kako krepko poudarjam jaz o vsaki priliki izvirnost; v slovstvu za mladino niso tako stroge moje zahteve. Lepo bi bilo res, ko bi nam tudi na tem polji vstal mož — in zakaj bi ne? — ter iznenadil nas z lepimi pesmami, povestmi in poučnimi spisi za mladino. Jaz vsaj bi bil takega moža vesel; hvalil bi ga in slavil bolj, nego ko bi mi poslovenil Enejido, nebeško komedijo in za nameček še vso Klopstokovo Mesijado. (Dalje prih.)

Šolske knjižnice.

„Učitelj pospešuj branje
mej ljudstvom!“

Komur je mar, da se prava in zdrava omika širi mej našim národom, je gotovo veselo pozdravil v novejših šolskih postavah naredbe, v katerih naučno ministerstvo zaukazuje, da naj se v vsakem šolskem kraju ustanóvi šolska — oziroma ljudska knjižnica. — Namen ljudskih knjižnic pa je: „Po dobrih knjigah širiti pouk in po krščanski omiki kazati Slovencem pot do višega duševnega in časnega blagostanja. Pravi — za blagor národa, vneti rodoljubi so jeli to prekoristno napravo pridno pospeševati; — a bodi Bogu potoženo — ne povsod! Znano mi je iz lastne izkušnje, da so se osobito v naši deželi pri mnogih prilikah protovili izobraženi možje ustanovitvi ljudskih knjižnic z izgovorom: „to prostemu ljudstvu ne donáša nikakoršnega dobička“. Pameten človek si mora pač misliti: „Ubogo ljudstvo! še te malenkosti ti ne privoščíjo!“ Poglejmo sosedne národe; koliko se pri njih za omiko storí — in kako malo pri nas! — Koliko je še šol po Slovenskem, ki nimajo svojih knjižnic, in če jih imajo, je v njih le prav pičlo število knjig, kar gotovo ne zadostuje današnjemu času in duhu. — Sveta dolžnost vsacega za ljudsko omiko vnetega národnega učitelja tedaj je, da povsod in pri vsakej priliki vplivne može vzbuja k ustanovitvi šolskih knjižnic, in da nevedno ljudstvo na tej poti poučuje. Tam pa, kjer bi se tej dobri napravi zapreke stavile, — bodisi iz hudobije ali pa iz

sovraštva do vsega dobrega, blagega in vzvišenega, naj bi k temu pripomogle šolske oblasti. Pri nas Slovencih je pač težavno ustanoviti knjigarno, obsegajočo knjige iz vseh raznih vëd. Vender pa smem smelo trditi, da smo zadnjih 50 let v primeri z drugimi večimi národi, v tem zeló napredovali. Danes se smemo s svojimi slovstvenimi proizvodi ponášati. — Vender nam še manjka za ljudske knjižnice pripravnih knjig. Sosedni nemški národ je za to napravo veliko skrbel: ustanovljali so društva in časopise z namenom, šolske knjižnice pospešovati. Slovenci imamo tndi izvrsten časopis „Vrtec“ za slovensko mladino, ki se more po obsegu in zadržaji z nemškimi meriti. S težkim srcem pa moram priznati, da je še mnogo šol po Slovenskem, ki niso na ta prekorišten časopis naročene. — Koliko rodoljubov je mej nami, ki bi to težavno, pa požrtvovalno podvzetje „Vrtčevega urednika“ lahko bolje podpirali, — če drugače ne — vsaj s tem, da bi naročnike nabirali. Ako bi se število naročnikov pomnožilo, bi „Vrtec“ lahko po dvakrat na mesec izhajal. Nadalje imamo dve družbi: „Mohorjevo družbo“ in „Matico“. No, prva storí mnogo, posebno za ljudske knjižnice. Odboru „Mohorjevemu“, bi pa vender nasvetoval, naj bi se vsako leto ozíral pri izdaji knjig na to, da bi se leto za letom izdajala knjiga, namenjena slovenskej mladini. Tudi „Matičini“ odbor naj bi poleg znanstvenih knjig, vsako leto jedno za prosto ljudstvo izdajal. — Vsaj je znano, kako je pri nas težavno, knjige na lastne troške izdajati, kajti vsak ima gotovo izgubo. — Bogatih in požrtvovalnih mož pa Slovencem manjka, koji bi zalagali izdavanje knjig, namenjene našemu revnemu národu. — Če bomo učitelji v pravem pomenu besede — v zvezi vseh šolskih prijateljev na to delovali, da se šolske knjižnice napolné s tacimi knjigami, iz katerih veje čisti patrijotični duh, katere versko-nravstveni čut nikdar ne žaliyo, temuč le opisujejo našo milo domovino, običaje in navade našega ljudstva, njegovo zgodovino, národne pripovedke, slovstvo, národno gospodarstvo, pravoslovje, naravoslovje, zdravilstvo, potopise in životopise slavnih mož i. t. d. še le potem bodo ljudske knjižnice pravi pomen dosegle! — Ni pa še dovolj, če se knjižnice ustanové ter preskrbé z raznovrstnimi knjigami. Kaj pomaga, če jih nihče ne bere! Knjige so mrtvo blago, če ležijo v omari; le pridno čitanje jim daje veliko ceno. Ljudski učitelj, tvoja naloga je, pri vsakej priliki ljudstvo k pridnemu čitanju vzpodbujati! — Le potem bodo nam šolske knjižnice koristile. *Vaški Jarni.*

Učne slike iz zgodovine.

(Piše **Tone Brezovnik.**)

(Dalje.) *)

Hanibal je sicer zmagoval, a zmage porabiti ni znal. Namesto, da bi šel naravnost nad Rim ter si ga osvojil, šel je za adrijanskim morjem dalje proti jugu. Rimljani zbrali so zopet veliko vojsko ter šli za njim. Pri mestu Kane zadeli sta se vojski. Vnela se je najstrašnejša bitev, kar jih svet pozná. Rimljani so bili strašno premagani. Čez 50.000 Rimljanov ležalo je mrtvih na bojišču.

Rimljani so popolnoma obupali in užé so mislili najeti ladijo, ter zbežati kamorkoli na tuje. Tù je mladi Scipijon z golim mečem stopil mej strahljivce, ter jim zažugal, da bo takoj prebodel vsacega, kdor mu ne priseže, da nikdar ne bo zapustil domovine.

Ker Hanibal tudi zdaj ni udaril nad Rim, nego je v južni Italiji ostal, opomagali in ujunačili so se Rimljani sčasoma. Videvši, da Hanibala samega ne morejo premagati, začeli so vojsko drugače. En del svoje vojske poslali so v Španijo, da bi si jo osvojili.

*) Glej lanskega „Učit. Tov.“ na str. 375.!

Ko se jim je to popolnoma posrečilo, šli so v Afriko, nad mesto Kartago. Poveljnik bil jim je mladi junak Scipijon, sin prejšnjega Scipijana. V tej sili poklicali so Kartaginci svojega Hanibala domov. S težkim srcem ločil se je Hanibal od Italje, v kateri se je toliko let slavno bojeval, ter šel svojemu rodnemu mestu na pomoč. Pri mestu Zama skusila sta se največja junaka tistega časa, Hanibal in Scipijon. Hanibal tù ni imel sreče. Njegova vojska je bila popolnoma uničena, Kartago izgubljeno.

Sklenil se je mir. Kartaginci so morali Rimljanom izročiti vse svoje vojne barke razen desetih, s katerimi so se v prihodnje branili zoper morske roparje. Morali so plačati 10.000 talentov (12.000.000 tolarjev), odstopiti Španijo, ter obljubiti, da se brez dovoljenja Rimljanov nikdar več vojskovali ne bodo.

Pa tudi po tem silnem ponižanji so se Rimljani še Kartažanov bali, kajti pod umnim Hanibalovim vodstvom si je mesto zopet opomoglo, ter začelo se razvijati in se krepčati. V veliko nesrečo Kartage pa je moral Hanibal na povelje Rimljanov domovino zapustiti. Bežal je v Azijo, kjer je do svoje smrti vladarja za vladarjem vnemal za vojsko z Rimljani.

Rimljani pa so iskali le uzroka, da bi mogli Kartago zavsem uničiti. Povoljen povod dal je neki afrikanski kralj (Masinisa iz Numidije). Zanašajoč se na rimsko prijateljstvo, vdrl je na Kartaginske pokrajine ter ropal, pobijal in razdiral. Vedel je, da se Kartaga brez dovoljenja Rima ne sme vojskovati. Hudo skušeni Kartažani so se v Rimu pritoževali zoper tega kralja, a vse zastonj. V tej sili sklenili so si sami pomagati. Poslali pa so takoj poslanca v Rim Rimljane odpuščanje prositi ter obljubiti, da bodo vse v vojski pridobljeno jim oddali. V zastavo tirjali so Rimljani tri sto najodličnejših Kartažanov, vse orožje in vojne priprave. Ko so Kartažani vse to storili, tirjali so Rimljani, da naj svoje mesto razrušijo, ter se kje v znotranji Afriki naseló.

Ta zahteva privela je Kartažane do obupanja. Sklenili so: Rajši umreti, kakor zapustiti sveta tla mile domovine! Brez vojakov in brez orožja, so izdani Kartažani sklenili, da bodo do zadnje kaplje krvi branili drago rojstno mesto proti mogočnim sovražnikom. Noč in dan kovali so si orožje in utrjevali svoje mesto. Gospe darovale so svoj dragi kinč, da so iz njega orožje narejali; postrigle so si lasi, da so iz njih spletle tetive za loke.

Tri leta (146—149) zoprstavljali so se junaško Rimljanom, ter branili svoje rodno mesto. Slednjič pa so onemogli. Rimljani so mesto vzeli, ter je na vseh koncih zažgali. Poveljnik Kartažanov (Hásdrubal) šel je na čelu vseh svojih vojakov v rimski tabor milosti za mesto prosit, a ni je našel.

Sedemnajst dni in sedemnajst noči gorelo je nekdam slavno in mogočno Kartago. Ves ganjen gledal je rimski poveljnik (Scipijon Afrikanski minov) strašen požar in premišljeval minljivost posvetne moči in slave.

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje. *)

Sv. Križ pri Kostanjevici.

Zemljepisni del.

V župljanski občini sv. Križa je jedina ljudska šola pri sv. Križi. Ta občina šteje 3032 duš. Tukajšnja šolska občina šteje ravno toliko ljudi; politična občina pa samo

*) Glej lanskega „Učit. Tov.“ na str. 379.1

2098 ljudi. Za šolo ugodne mladine je: dečkov 278, deklic 251, vkup 529, dolžne v šolo hoditi pa le vkup 300 — in šolo obiskajoče 206.

Bolj znameniti hribi so: Stari Grad, Gadova Peč in Bočje. Ob meji šolske občine teče Krka; čez Dol, Šutno in sv. Križ pa teče potoček Sušica, kateri se kakih 10 minut pod vasjo sv. Križa, proti severu, v Krko izliva. Stojecih vodá, ribnikov, podzemeljskih jezerov itd. nij v občini. Razen kmetovanja se ljudstvo tudi pečá z živinorejo, posebno pa z vinorejo. Šolska občina obsega 42 vasi, ki so: Avguštine, Brlog, Brvi, Brezje, Brezovica, Bušča Vas, Črneča Vas, Črešnjevec, Dobrava, Dol, Frluga, Gradac, Grodinje, Hrastek, Izvir, Jablanca, Karlče, Kolarica, sv. Križ, Mladje, Oštrc, Pirešča Gorenja, Pirešča Doljena, Planina, Poštena Vas, Premagovce, Pristava, Prušna Vas, Savink, Selo Štihe, Slinovec, Slivje, Starigrad, Stojanski Vrh, Šutna, Trebelnik, Vrbje, Vrhovska Vas, Vrtača, Vinivrh, Znanovce, Žabjek. — Poddružne cerkve so v naslednjih vaséh: Matere Božje v Bošči Vasi, sv. Nikolaja na Gradcu, sv. Katarina na Frlugi, sv. Marije Magd. na Oštrcu in sv. Mohora in Fortunata v Črneči Vasi. — Do leta 1854. nij bilo nikakove šole pri sv. Križi; še le omenjenega leta bila je v pritlični sobici v kaplaniji ustanovljena šola za silo. Prvi učitelj jej je bil pokojni g. Anton Kaligar, oče zdanjega učitelja. Zdanje šolsko poslopje bilo je zidano l. 1860.

Zgodovinski del.

Župnija je bila l. 1248. ustanovljena; prvi župnik je bil Tomo; spadala je pod Kostanjeviški samostan, ki je tudi to župnino oskrboval s svojimi redovniki.

Velika Dolina in Jesenice.

Zemljepisni del.

Enorazredni šoli ste v Veliki Dolini in na Jesenicah. Vasi, ki spadajo pod šolsko občino v Dolini, štejejo 940 duš, a one pod Jesenice spadajoče pa 786; vsa župnina Velike Doline pa šteje 1853 ljudi. Dolina ima 127 otrok za vsakdanjo in 39 za nedeljsko šolo. Jesenice imajo 90 otrok za vsakdanjo in 30 za nedeljsko šolo. V Dolini je 126 in na Jesenicah 115 obiskajočih otrok.

Gora „Veliki Cirk“ raztega se od jugozahoda proti severovzhodu, zaraščena z gozdom, nekoliko pečinasta, proti jugu zelo strma, 1964 čv. Pogorje je vulkanično.

Pri Jesenicah so: Majhen hrib „Irgov dvor“ poleg Mokriškega gradu, proti Ribenci.

Dolina ima potok „Dolinski Jark“, izvira na Cirkniku, teče proti vzhodu skoz Malo Dolino poleg Mokric (na severozahodni strani), kjer globok jark dela pod gradom majhen ribnik (a celó neznamenit) in teče v Jeseniško občino.

Potok Bregana pride iz Hrvatskega, mejí Dolnsko občino proti Hrvatskeji.

Pri Jesenicah reka Sava mejí občino proti severu od Štajerske in Hrvatske.

„Dolinski Jark“ pride v občino pod Mokriškim gradom, in se na zahodnej strani Jesenic izliva v Savo.

„Bregana“ teče proti vzhodu, mejí Kranjsko od Hrvatskega in se na krajnem konci občine izliva v Savo. Ob deževji zelo narase in razdira bregove.

Dolina in Jesenice vkup merijo 4369 oralov, 614 □ sežnjev, in sicer: Gozda 1691·306, vinogradov 978·052, njiv 1181·062, travnikov 376·058, pašnikov 143·136, vkup 43690·614 s.

Ljudstvo je revno. Dolina šteje: konj 29, volov 89, druge goveje živine 273, prašičev 101, vkup 492 glav. Jesenice: konj 35, volov 97, druge goveje živine 139, prašičev 297, vkup 568 glav. V Dolini zna brati in pisati 138, samo brati 43, nič 759 ljudi.

V Jesenici zna brati in pisati 209, samo brati 51, nič 526. Dolina ima 10 vasí in Jesenica ima 6 vasí.

Dolina: Brezje ima 183 ljudi, Velika Dolina 127, Mala Dolina 53, Gaj 48, Koritno 118, Laze 41, Perišče 19, Ponikve 129, Rajec 95, Veliki Cirknik 127.

Jesenice: Bregansko Selo ima 211 ljudi, Jesenice 169, Novavas 95, Obrežje 178, Gorenja Ribenca 86, Dolenja Ribenca 47.

Cerkev Matere božje (se zida) na Veliki Dolini, ta je župljánska cerkev.

Podružnice so: sv. Jakob na Ponikvi, sv. Križ na Velikem Cirkniku, sv. Ane na Mokricah, sv. M. Magdalene na Jesenicah.

Grad Mokrice spada k Rajecu, last barona Henrik Gagern-a, popreje grofa Gustav Auersperga.

V prejšnjih stoletjih so imeli grad, pred katerim je vzdigljivi most in krasen park, razni plemenitaši; tudi več hrvatskih imen nahajamo tu.

Župljánska cerkev se zida. Župnija je bila tukaj l. 1788. ustanovljena.

Cerkev sv. Jakoba postavljena v priprostem romanskem slogu v 17. stoletji s pripomočjo kmetske rodovine pl. Sušičev, koji so si plemstvo pridobili v turških vojskah. Zanimive lepote je pred glavnim uhodom predsvetišče ali „atrij“, obokan in obdan s kolonami in korintskimi stebriči. Cerkev z mirodvorom obdaje okrog 1½ metra visok kamenit tabor, kar vse skupaj holmec, na kojem stoji, kakor krona venča. Prelep je tukaj razgled na hrvatsko Posavje.

Cerkev sv. Križa in ona sv. M. Magdalene ste iste starosti in podobnega sloga, a brez vsakojake olepšave in znamenitosti. — Vsaka teh podružnic bi utegnila obsegati 300—400 ljudi.

Zanimivša je mala cerkvica sv. Ane na Mokricah s pristransko gospodsko galerijo in bogatimi štukaturnimi olepšavami po obokih. V 17. stoletji je morala služiti nekoliko časa protestantom, ki so iz Krškega tje zahajali, toda grajščakinja Barbara Erdödi dala jo je zopet katoliški službi posvetiti. V tej cerkvici je že od nekdanj vsako nedeljo in zapovedani praznik tiha sv. maša za gospodo in ljudstvo po dobroti visokorodnih posestnikov Auersperg - Gagern. *)

Prvi župnik, Bernard Pilpah, nastopil je službo po ustanovljenji župnije l. 1788. 1. okt.

Za njim jih je bilo več samo po 1 — 10 let. Najzanimivši za župnijo je gotovo l. 1874. umrli Andrej Zajec po svoji 26letni vztrajnosti in skrbni pripravi za novo cerkev, za koju je jel nabirati kakor David, a ni se mu posrečilo, postaviti hram božji. Ako se zdanjemu župniku, g. Francu Brulec-u, ki je 14 let v tej fari, posreči blagi Zajcev namen pospešiti in k izpeljavi dovesti, dosežena bo njegova pglavitna namera že od nastopa njegove službe (l. 1878.) ter izpolnjena najiskrenejša želja.

Šola na Jesenicah: Ker je bila šola na Veliki Dolini prenapolnjena, so leta 1878. šolsko mladino delili in najeli šolsko poslopje na Jesenicah in s tem ustanovili novo enorazrednico. Poslopje je lastnina posestnikov Mokric in je silno staro. Prvi učitelj na tej šoli je bil v dan 2. avgusta nastavljen g. Bož. Valenta. Zdanji učitelj Vagaja je tretji na tej šoli.

Dobrotniki šole: Blaga rodovina Auersperg-Gagern, g. Franc Emil Hriber s soprogo; potem g. dr. Ig. Namovš s soprogo. Ti so šoli več učnih pomočkov podelili in mladino ob priliki kake slavnosti pogostili.

Šola v Velikey Dolini: l. 1855. prišel je poučevat g. župnik Martin Rant v cerkvenikovo hišo. L. 1856. prizidala se je k poprej omenjeni hiši šolska soba, v kateri

*) Grad Mokriški je bil v nevarnosti v upor hrvatskih kmetov l. 1573. Takrat so bili uporniki že brod Jeseniški posestniku, graščaku Gregorijančiču, vzeli.

se še dan danes poučuje. L. 1857. bila je učiteljska služba začasno razpisana in imenovan je bil g. France Cetelj, kateri je tū poučeval od dné 7. grudna 1857. l. in do velikega travna 1865. l. Za njim prišel je g. Ivan Teršelič z Čateža, in g. Fr. Cetelj šel je na Čatež.

V dan 5. malega travna 1872. l. bila je bérnja odpravljena, in učitelj je dobival iz občinske blagajnice 400 gl. letne plače. V dan 1. listopada 1873. l. bila je tū učiteljska plača zvišana na 500 gl. — L. 1875. (2. prosinca) prišel je tū sem učitelj g. Anton Pavčič. Eno leto pozneje bila je ta služba zopet razpisana, in imenovan je bil učiteljem g. Teodor Valenta. L. 1878. je dobil tū službo g. Prim. Ušeničnik, in ko je šel ta v Šiško pri Ljubljani, je stopil tū v službo g. Ivan Hočevnar.

Dobrotniki. Veliko imen bi morali imenovati, ako bi hoteli navesti vse dobrotnike, kateri so le malenkosti podelili n. pr.: zvezke, kamenčke itd. A gospod Nikolaj grof Auersperg iz Mokric bil je pravi oče mladini v tukajšnji šoli; njegova dela in njegovo ime so nepozabljiva. On je bil, kateri je napravil podlogo k zidanju šole v Veliki Dolini. Vsako leto je pridne šolarje obilno obdaroval z obleko, pisalnim orodjem, knjigami i. t. d.

Književnost.

— **Jezličnik.** Knjiga Slovénska v dobah XVI. XVII. veka. Spisal J. Marn. XXI. Leto. V Ljubljani, natisnil in založil Rudolf Milic. 1883. 8°. 68 str. Nekaj malo zvezkov te jako zanimljive razprave naše slovstvene zgodovine iz dveh tolikanj pomenljivih vekov je z lastnim predgovorom in razgledom posebej na prodaj v katoliški bukvarni á 60 kr., s križem-zavitkom po pošti 65 kr. Komur je slovenska književnost mar, naj ne zamudi, omisliti si to prekoristno knjižico!

— **Četrto berilo za ljudske in nadaljevalne šole.** Sestavil Peter Končnik. Na Dunaji 1883. l. v c. k. založbi šolskih knjig. Stane trdo vezano 60 kr. To berilo je ministerstvo za bogočastje in uk z ukazom s 26. nov. preteč. l. št. 21019 za rabo v ljudskih in napredovalnih šolah s slovenskim učnim jezikom odobrilo. Ta nova šolska knjiga nam je prav dobro došla.

— **Imenik šolskih knjig** v c. k. založbi na Dunaji ima zdaj te-le slovenske in slovensko-nemške knjige: Mali katekizem, 8 kr.; Krščanski nauk, 25 kr.; Mali katekizem v vprašanjih in odgovorih, 30 kr.; Veliki katekizem za ljudske šole, 30 kr.; Sveti listi, berila in evangelji za nedelje in praznike celega leta in vse dni sv. posta, 46 kr.; Zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze. Za katoliške ljudske šole, 50 kr.; Začetnica in prvo berilo za ljudske šole 24 kr.; Drugo berilo in slovnica za slovenske ljudske šole, 35 kr.; Tretje berilo za ljudske šole, 40 kr.; Slovenska slovnica z naukom, kako se pišejo pisma in opravični sestavki, 34 kr.; Slovensko-nemški Abecednik, 22 kr.; Slovensko-nemška začetnica za ljudske šole, 20 kr.; Prva nemška slovnica za ljudske šole, 24 kr.; Druga nemška slovnica za slovenske ljudske šole, 36 kr.; Tretja nemška slovnica, 30 kr.; Prva računica za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Fr. Močnik, 8 kr.; Druga računica (ravno tako), 12 kr.; Tretja računica, 13 kr.; Četrta računica, 16 kr.; Peta računica za jedno-, dvo- in trirazredne ljudske šole, 20 kr.; Tablica zlogovanja (stenske table) 12 vkup, 1 gold. 40 kr.; Cessarska pesem, 2 kr.

— **Národná biblioteka**, 6 snopič. Kranjska Čbelica. Na svetlo dal W. Kastelic. 5. bukvice. Za tisek priredil R. Perušek. V Novomestu 1883. l. Natisnil in založil J. Krajec. Ravno tako je užé tudi na svetlem Národne biblioteke 7 snopič. »Krvna osvetac«. Iz spisov črkeskega častnika. Prosto predelal Fr. Mirovčkov. Stane snopič 15 kr.

— **Koledar in dnevnik** za l. 1884., lepo vezan 70 kr.; Žepni Koledar za l. 1884. 20 kr. Založil J. Krajec v Novomestu.

— **Revizija školskoga zakona** od 14. listopada 1874. Zagreb. Naklada hrv. ped. književnoga zbora 1883. Spisal Iv. Filipovič. Obsega utemeljene šolske uzore.

D o p i s i.

Iz Prage. Dober lek za lene ali ošabne nemške učitelje je izumil Praški mestni šolski svet s svojim sklepom, da bodo v bodoče starinsko doklado dobivali le tisti mestni učitelji, kateri so obeh deželnih jezikov zmožni. K temu sklepu je rečeni šolski svet primorala okoliščina, da je prejšnja nemška večina deželnega šolskega sveta nastavila več samo nemščine večjih učiteljev na mestne šole, a ti se ali iz lenobe ali ošabnosti niso v določenem obroku hoteli naučiti češkega jezika, ker so najbrže z nekaterimi nemškimi služniki enakih misli, da je le kruh Slovanov dober, a na njihov jezik je boljše psovati nego se ga priučiti.

Z Dunaja. (Posnemanja vredno.) Ker se je v najnovejšem času pripetilo, da je tu pa tam v kateri šoli nastal krik: gori! gori! in se je izmej učencev pri naglem in nerednem begu mnogo telesno pohabilo, — to je dalo Dunajskemu mestnemu šolskemu svetu povod k izdaji ukaza voditeljstvom mestnih šol, da naj učitelji učence vadijo o brzem in rednem izpraznenji šolskih sob za slučaj kakega požara. Da bi se pa te vaje po vseh šolah kolikor mogoče jednako vršile, je sklicalo učiteljsko društvo »Volksschule« zbor vseh Dunajskih učiteljev v posvèt o tej reči. In pri tem zboru so se sledeči nasvèti vzprejeli: Vaje naj bodo dvoje: a) predvaje, b) vkupne vaje. Predvaje so take, da vsak učitelj po jedenkrat na teden konec šolske ure svoje učence kolikor mogoče urno uredi v dve vrsti, odprè sam šolske duri in pelje učence v brzem koraku po stopnicah do vežinih vrat. Vkupne vaje se napravljajo vsako šolsko leto po trikrat. Te omislijo po dogovoru vsi učitelji jedne šole z vsemi učenci istega trenutka, ko šolski zvon drugače in dalje poje, nego po navadi. Kadar bi utegnili biti največja sila, kar se tudi z zvonom označi, morajo popustiti učenci vse šolske priprave in vrhno obleko v sobah, ker pospravljanje teh reči največ časa vzame. Poslednje veljá za tretjo vajo, katera se sme vršiti le o lepem vremenu.

Tako naj se ravna tudi, ko bi utegnilo v kako šolo treščiti, ako bi plinovod razpočil, ali se strop vdrl. *)

Iz Trsta. Kakor ste brž ko ne čitali po časopisih, je tukajšnje politično društvo »Edinost« vložilo pri mestnem magistratu peticijo, podpisano po 1428 rodbinskih očetih slovenske narodnosti, v koji prosijo, da naj mestno starejšinstvo ustanovi za njihovo deco vsaj dve slovenski ljudski šoli; kajti ti očetje so zastopniki 26.000 duš, to je toliko, kakor ima vaša Ljubljana vseh stanovancev. To velikansko število se je zdelo še našim laškim starešinam tako impozantno, da so dolgo časa hodili okoli te peticije, kakor mačka okrog vrele kaše. Kaj radi bi jo bili zavlekli »ad calendas graecas«, a ker so slovenski odborniki vedno popraševali, kaj je ž njo, so jo vender 18. decembra dejali v program občinskega odbora seje. Ker si niso upali reči, da bi šol treba ne bilo, so si zvite glavice drugače pomogle. Čez to peticijo so prešli na dnevni red zaradi tega, ker je pisana slovenski, koji jezik ni na magistratu običajen. Znamenito je, da se je ta uzrok ničev zdel še celó vladnemu zastopniku poudarjaje, da je peticija pisana vender v jednom deželnih jezikov. Pristavil je tudi, da si vlada pridržuje o tej zadevi daljne korake. In ravno ta izjava, potem naša opravičena zahteva in pa zagotovilo našega vrlega Nabergoja, da se bodo pritožili na višje mesto — vse to nam daje nado za ugodno rešitev te važne reči. Slovenske ljudske šole dobimo v Trst, to je samo vprašanje časa. Ker bode pa laško starejšinstvo pri razpisu služeb izvestno zahtevalo tudi znanje laškega jezika, zato kličem tistim slovenskim učiteljem, ki bi želeli sèm v službo priti: nemudno sezite po laškej slovnici, ker službovanje tukaj je dobro.

Svoj dopis sklepaje, voščim vsem dragim tovarišem veselo novo leto! Bog nam daj na šolskem polji slovenskem v bodočem letu obilo blagoslova!

Jadrebčan.

Iz Štajerskega. Minolega šolskega leta je bilo po vsem Štajerskem 176 šolskih vrtov in 221 drevesnic; sicer se je mladina še poučevala na 732 šolah o sadjereji, na 66 šolah pa o čebeloreji in v 13 šolah o sviloreji. Povsod se je bolj oziralo na praktične poskuse, nego na teorijo. Zares, to je koristno pripravljjanje za prihodnje umno gospodarjenje.

— Tudi na Štajerskem imamo društvo »Učiteljskih vdov in sirot«, katero jako blagodejno posluje; kajti letošnjega leta je dalo 77 vdovam in 17 sirotam lepo svoto 5798 gld. V 29. letih svojega obstanka je pa izplačalo 124 vdovam in 127 sirotam 112.000 gld. Koliko skrbi je bilo pač s to ogromno svoto polajšanih, koliko solz posušenih. Do zdaj je letnina iznašala 12 gld., za leti 1884/5. bode pa 14 gld. Tako je prav, učiteljstvo naj si samo pomaga!

*) Naša misel je, da bi se take vaje tudi drugod vpeljale, kjer so okoliščine za to primerne.

Iz Celja. (Vabilo.) »Celjsko učiteljsko društvo« bode imelo svoj glavni zbor drugi četrtek, t. j. v dan 10. januarja 1884., l. po sledečem vzporedju: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Poročilo o zborovanji štaj. učit. zveze v Mariborn. 4. Poročilo tajnikovo o delovanji društva v preteklem letu. 5. Poročilo blagajnikovo. 6. Volitve društvenega odbora in pregledovalcev računov. 7. Nasvėti. Zborovanje je ob 11. uri dopoldne v okoliškej šoli v Celji. K obilnej udeležbi uljudno vabi **odbor.**

Iz Ljubljanske okolice. Učitelji na Kranjskem močno pogrešamo svojega imenika. Slovensko učiteljsko društvo ga je izdalo zadnjič l. 1874., kateri je že zdavnej odslužil; baš tako tudi oni od »Krain. Lehrervereina« l. 1876. Vsako leto pričakujemo učitelji novega imenika, a do zdaj zastoj. Večkrat bi človek rad kaj pogledal o kaki šoli, koliko razredov ima, kateri učitelji službujejo ondi, ali poiskal kakega svojega tovariša itd. Od zadnje izdaje se je pri šolah tako mnogo izpremenilo, zato je bilo jako želeti, da pridemo do svojega imenika. Na Štajerskem in tudi na Koroškem menda izhaja učiteljski imenik redno in sicer pod uredništvom deželnega šolskega nadzorstva. G. g. duhovniki in uradniki, društva i. t. d. imajo svoje imenike, le mi učitelji ga že toliko časa nimamo. Ker nas je zdaj že precej, bi se taka knjižica lahko spečala. Kakih 50 kr. bi pa že vsak učitelj rad dal za njo. Za okrajno knjižnico, od katere bolj oddaljeni učitelji nimamo ravno veliko koristi, se nam odteguje najmanj dva gld. na leto pri dotični davkariji; zakaj bi potem za malo in gotovo koristno brošurico ne mogli še teh novcev pogrešati? Ako bi ne kazalo imenika vsako leto izdajati, naj bi se to vsake dve leti zgodilo. Ni ravno dolgo tega, ko je bivši učitelj v Hotedersici nabiral imena i. t. d. za učiteljski imenik, a zdaj ni sledu o njem. Učiteljem na deželi se menda tako delo ne posreči. Menimo, da bi bilo dobro, ko bi to stvar »Slov. učiteljsko društvo« vzelo v roke, ali pa kdo izmej g. g. nadzornikov. Ako bi se sploh kdo reči poprijel, naj blagovoli po »Učit. Tov.« naznaniti, da bi se vedlo, in se ne bi drug na drugega zanašali in na zadnje zopet ne prišli do imenika. Da bi se ta stvar ložeje uravnala, naj bi gospodje nadzorniki blagovolili učitelje pri svojih letnih konferencijah zato ogreti, da slehern ud učiteljstva vsaj po 1 iztis naroči in se tako zadostno število knjižic spečá. Imenik naj bi pa imel še kaj drugega potrebnega blaga za učitelje in šolo. Učitelji, g. g. nadzorniki, preudariti to potrebno stvar, in združimo se, da dobimo vender enkrat že zopet svoj imenik. **Veni!**

Iz Ljubljane. Konferencijo ljudskih učiteljev Ljubljanskega mestnega okraja je Ljubljanski mestni šolski svet sklical v četrtek 20. preteč. m. ob 8. uri dopoldne v dvorano mestnega magistrata, potrebne v namen, da bi se izvolila enqueta, ki naj bi preskrbovala slovenske učne knjige za mestne ljudske šole. Prošnja mestnega zbora, da bi se v vseh razredih v ljudskih učilnicah v Ljubljani poučevalo v slovenskem jeziku, je sl. c. k. deželni šolski svet uslišal, in vsled tega odloka se je užé z začetkom tekočega šolskega leta 1883/84. začelo po vseh razredih poučevati v slovenskem jeziku t. j. rabi se pri poučevanju pri vseh predmetih slovenski učni jezik. Užé popred se je videlo, še bolj pa zdaj, da pri tem poučevanju v ljudskih šolah učenci in učitelji nimajo primernih šolskih knjig. Zatorej je c. k. mestni šolski svet v seji 3. preteč. m. ukrenil, da se ima sklicati izredna skupščina Ljubljanskih ljudskih učiteljev, katera naj bi izvolila enqueto za preskrbovanje primernih slovenskih šolskih knjig. Na dnevnem redu je bila tedaj izvolitev take enquete. Gosp. predsednik te skupščine, okrajni šolski nadzornik g. Leop. vitez Gariboldi, začénja zborovanje s tem, da zbranim pojasnuje svrhu te skupščine, ter pozivlja skupščino, naj bi sploh preudarjala, je li treba take enquete ali ne i. t. d. Najpred ima besedo in govori nadučitelj A. Praprotnik, kateri misli, da skupščini zdaj še le ni pretresovati, je li izvolitev take enquete treba, ali ne, temuč le storiti ji je to, v kar jo je c. k. mestni šolski svet sklical, rekše, da bi izvolila imenovano enqueto, pozdravlja ta sklep mestne šolske oblasti kot napredovalni učinek i. t. d., ter predlaga, naj bi se ta enqueta brez premislila volila, ker ako bi po vsem vsim ne dovoljevala, bi vsaj nikomur ne škodovala. — G. Janez Sima meni, da ni treba take enquete. Po njegovem mnenji bi bilo najpred treba, da se izvoli enqueta, ki bi imela nalog, pred vsem slovensko pravopisje ustvariti, in določiti, kako naj bi se enakolično pisalo i. t. d. Potem je zoper enqueto govoril še g. g. prof. Linhart; g. Grkman tudi misli, da take enquete ni treba, temuč združili naj bi se dozdanji pisatelji šolskih knjig (Razinger, Žumer, Praprotnik), ter naj bi nadaljevali in spisovali potrebne šolske knjige. Da je taka enqueta potrebna, dokazujeta še g. g. Ivan Tomšič in Raktelj. Pri glasovanji vzprejel se je z veliko večino predlog Praprotnikov, in v enqueto so bili izvoljeni g. g. profesorji Leop. vitez Gariboldi, Senekovič Ant., Wiesthaler Fr. in Predika Jakob, potem učitelji Tomšič Iv., Praprotnik A., Žumer A., Razinger A. in Raktelj Fr.

Raznoterosti.

— **Tednik z naslovom „Slovan“**, bode z novim letom 1884. izhajal v Ljubljani vsak četrtek na osmih straneh velike četverke. »Slovan« bode prinašal razne spise politične, gospodarske, znanstveno-popularne, kulturno-zgodovinske in leposlovne vsebine. Pridobil si je stalnih dopisnikov ne le iz vseh slovenskih pokrajin, ampak tudi iz Bolgarske, Češke, Hrvatske, Poljske in Rusije, tako, da bode prinašal vedno izvirna poročila o vsakršnih dogodkih po širnem slovenskem svetu. Izdajala ga bodeta gg. Ivan Hribar in Anton Trstenjak. Stane za vse leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.

— **Češka Školá**, časopis za češko učiteljstvo, ima v svojem 1. číslu (ročnik VI.) na lieu lepo podobo dr. G. A. Lindner-ja.

— Vrli časopis „**Mir**“ v Celovcu vabi svoje naročnike na naročbo za l. 1884., in naznanja, da mu bode odgovoren vrednik zopet gosp. Andrej Einspíler. Voščimo ljubemu »Miru« uspeh in gosp. uredniku še dolgo zdravje in srečo!

— **Prebivalstvo avstrijsko-ogrske države**. Koncem leta 1880. je pri občni štetvi bilo vseh ljudi v našem cesarstvu 37,786.246 in sicer: v deželah zastopanih v državnem zboru na Dunaji 22,144.244, v ogrskih deželah pa 15,290.000 prebivalcev. Po národnosti je 10 milijonov Nemcev, 6,191.000 Magjarov, 7,055.000 Čehov, 3,900.000 Poljakov, 3,180.000 Rutenov, 1,220.000 Slovencev, 4,176.000 Hrvatov in Srbov, 2,518.000 Rumunov ni 680.000 Italijanov. Površje cesarstva meri 324.016 kvadratnih kilometrov. Na enem kvadrat-kilometru biva v avstrijskih deželah 74 ljudi, v ogrskih 48:3. Na Angležkem živi na tolikem prostoru 187 ljudi, v Belgiji 181, na Saksonskem 173, v Nemčiji 84, na Francoskem 71 in v Rusiji 15. Po veri je: 29,753.169 kat. (rimskega, grškega in armenskega obreda), 3,450.000 pravoslavnih kristjanov, 3,580.000 protestantov in 1,640.000 židov.

— **Arlski prerov**. Prav sijajno je proslavila stavbena umetnost avstrijska slaven god naše presvetle cesarice. Zid, koji je zaviral pot iz Tirolskega v Arlsko in v Švico, dobil je vrata — dné 19. novembra je bil dokončan velikanski Arlski prerov, ki veže neposredno Arlsko z železniškim omrežjem Avstrijske dežele. Cela Arlska železnica meri 136.6 km.; del, ki veže Bludenz z Landekom je 63.4 km. dolg in v sredini tega dela je prerov. Začénja pri vasi sv. Antona, 1282 m. nad morskim površjem, in se vzdiguje od tod do 1310 m. (Arlski hrib vzdiguje se 500 m. nad to višavo, meri toraj 1797 m.) Prerov leži 72 m. višje kot Mont-Ceniški in 158 m. višje kot Gothardski. V dolgosti meri Arlski prerov 10.240 m. (1½ milje), Mont-Ceniški 12.200 m. in Gothardski 14.900 m. Vrtanje tunela se je začelo 13. oziroma 17. novembra 1880 l. od obeh nasprotnih strani. Mislilo se je, da bo delo še le l. 1885. dokončano ali tedaj bo že vlak po novej poti prevažal ljudi in blagó. Primerjaje prerovanje Mont-Cenija in Gotharda se mora tukaj zaznamvati jako velik napredek. Vsakdan se je izkopalo 1200 m³ zemlje, vsakdan se je moralo privvažati 500 m³ kamenja in 900 m³ dinamita. Delalo je 2600 ljudi; delavci so bili dobro plačani, in se je za nje tudi v saniternem obziru vestno skrbelo. Le enkrat bilo je 40 bolenih, navadno je bilo število dosti manjše. Stavbena umetnost avstrijska pridobila si je s tem nove slave, celi svet občuduje umotvor, ki spričuje uspešno delovanje avstrijskih umetnikov.

Po „Popot.“

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Anton Junec, učitelj v Hotiču, prestavljen je na enorazrednico v Planino. — G. Jožef Erker, nadučitelj v Srednjivasi (na Kočevskem) je za trdno postavljen. — Gosp. Gustav Spetzler, zač. učitelj v Gorjah, je šel na enorazrednico v Lesce. — Na njegovo mesto v Gorje pa je šel g. Jožef Ažman, izpr. učit. kandidat. — Gdč. Ihan, zač. učiteljica v Begunah na Gorenjskem se je službi odpovedala, in na njeno mesto je postavljen gosp. Konrad Malli, izpr. učit. kandidat. — Gosp. Ferd. Strel šel je v Rateče pri Belipeči. — G. Gregor Koželj, učitelj v Šent-Gothardu, se je učit. službi v Ljubnem (na Gorenjskem) odpovedal; — ravno tako tudi gdč. Julijana Gúla, učiteljica v Dolskem, učit. službi na Brezovici. — G. Konrad Črnologar, izpr. učit. kandidat gre v Velikigaber. — Gosp. Jožef Klemenčič, učitelj v Šent-Vidu pri Vipavi, dobil je učit. službo v Galiciji v Celjskem okraji. — Gdč. Amalija Tušek, izpr. učit. kandidatinja, dobila je podučit. službo v Dravbergu na Koroškem. — Gspdc. Pavlina Golč gre iz Krškega zač. v Boštanj. — Gospodičina M. Mihel iz Škocijana pri Dobravi, zač. učiteljica v Mokronogu. — Gspdc. M. Piš, potr. učit. kand. zač. učiteljica na Studenci. — G. Hočevvar iz Velike Doline, zač. II. učitelj na Raki. — G. L. Kavalár, potr. učit. kand., zač. učitelj na Jesenicah ob Savi v Krškem okraji.

Na Štajerskem. Nadučitelj v Jarenini je imenovan gospod Slekovec, za Leben-Brezje g. J. Klopčič, za Studence g. Jager, učitelj na Remšeniku g. Smolaj, za Razbor g. Runovec, k sv. Antonu na Pohorji g. Helenberger, podučiteljica v Gornjemgradu gospodičina M. Spende, v Vozenici g. M. Negotevič.

Št. 245.

N a t e č a j.

Na tukajšnjih deških ljudskih šolah je popolniti dve učiteljski službi I. vrste in štiri učiteljske službe II. vrste.

Sè službo učitelja I. vrste je spojena letna plača 700 gold. pa pravica do postavnih petletnic po 60 gold. in do stanarinske doklade letnih 100 gold., ki se pa ne všteva v pokojnino. Učiteljska služba II. vrste daje pravico do letne plače 600 gold. in do postavnih petletnic po 60 gold.

Prosilci za eno teh služeb imajo svoje prošnje z dokazi o učiteljski sposobnosti za slovenski in nemški pouk in o dozdanjem službovanji, ako se nahajajo v kaki učiteljski službi potom predstoječega c. k. okrajnega šolskega sveta vsaj do **15. januvárja 1884. leta** pri podpisnem c. k. mestnem šolskem svétu vložiti.

Prosilcem, kateri so se vsled tukajšnjega natečaja z dné 1. avgusta t. l. št. 221 oglasili za razpisano in dozda še ne oddano službo mestnega podučitelja, ni treba nove prošnje vlagati, izimši, ako nameravajo prositi za službo mestnega učitelja I. vrste.

C. k. mestni šolski svét Ljubljanski
v dan 5. decembra 1883. l.

Prvosednik:
Grasselli l. r.

Vabilo

na naročbo „Učiteljskega Tovariša“ za leto 1884.

V poslednjem listu triindvajsetega tečaja vabili smo slovenske učitelje in rodoljube na naročbo našega lista. Ponavljamo pa to še danes, ter „Učiteljskega Tovariša“ gorko priporočamo vsem domoljubnim slovenskim učiteljem, učiteljicam, učiteljskim in šolskim prijateljem in sploh vsem blagim rodoljubom. Podvizajte se, prosimo vas, dragi sobratje in so-trudniki, spoštovani rodoljubi na naročilo, ter podpirajte naš trud umstveno in tvarno. Pomagajte omiki in sreči našemu milemu národu.

Prvi list pošiljamo še vsem dozdanjim g. g. naročnikom in tudi še nekaterim drugim na ogled.

„Učiteljski Tovariš“ stane vse leto 3 gl., pol leta 1 gl. 50 kr.

Naročnino vzprejema Milic-eva tiskarna, dopise pa uredništvo.

Uredništvo in založništvo.